

раціонального та ірраціонального, вмотивований загальним та індивідуальним соціальним інтересом. Оскільки раціональність у класичному її розумінні не є єдиним визначним фактором людської поведінки, то її поняття необхідно змінити, розширити сьогодні, з урахуванням зміни самої парадигми. Сьогодні вже не можна розглядати раціональну поведінку як таку, що досягла своєї мети, а ірраціональну як таку, що її не досягла. Оскільки творчість, неординарність, креативність є характеристиками не лише результату наукового дослідження, а і його процесу.

Список використаних джерел

1. Barry B. Hardin R. Rational man and irrational society?: An introduction and sourcebook. Beverly Hills : Sage Publications, 1982. 413 p.
2. Sil R. The Foundations of Eclecticism : The Epistemological Status of Agency, Culture, and Structure in Social Theory. *Journal of Theoretical Politics*. 2000. Vol. 12. Issue 3. P. 353–387. URL : <https://doi.org/10.1177/0951692800012003005>.

Вадим ПАЛАГУТА

професор кафедри
філософії і педагогіки
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»,
доктор філософських наук, професор

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИЧНОСТІ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Глобальні проблеми сучасного світу, його гострі політичні та фінансово- економічні протиріччя, агресивна політика північного сусіда призвели до жахливої війни і торкнулися незалежності, цілісності та взагалі існування Української держави. Відомо, що під час війни відбуваються істотні трансформації ідентичності людей як на громадському, так і колективному та індивідуальному рівнях їхнього буття.

При всій складності та багатоплановості цієї проблеми зараз є сенс зосередити увагу саме на найбільш актуальних її аспектах, що можуть мати вагомий наслідок у подальшому для життя українських громадян та українського суспільства в цілому. Це потребує прояснення генезису феномена ідентичності за останні роки, що допоможе прояснити зсуви всіх рівнів існування цього феномена, а отже, краще зрозуміти всі посттравматичні наслідки для громадян і українського суспільства у майбутньому.

Тому актуальним стає питання, у який спосіб у сучасних умовах співвідносяться між собою індивідуальна і колективна ідентичність? На наш

погляд, у зв'язку з цим має сенс згадати змістовні характеристики та взаємовідносини індивідуальної і колективної ідентичності, котрі досліджував ще у 90-х роках минулого століття французький філософ Поль Рікер. Так, у своїй в роботі «Сам як інший» [1] він запропонував розглядати ідентичність дворівневим способом: ідентичність як тілесну тотожність (лат. *idem*), котра вказує на індивідуальний рівень її як субстанції, та ідентичність як ментальну самість (лат. *ipse*). Така структура дозволяє поєднати в ідентичності певну незмінність і динаміку її постійної зміни, що *триває у часі*. Так, є незмінні з часом характеристики ідентичності індивіда: риси характеру, стереотипи поведінки, характерні звички, переваги та смаки тощо, а є ті, що можуть змінюватися, і їх навіть можна програмувати різними засобами, що не тільки передбачає, але й допускає конструювання на рівні уявних утворень у процесі індивідуальної і колективної *ідентифікації*. Саме це, за П. Рікером, характеризує спроможність індивіда ідентифікувати себе в різних типах колективів чи спільнот – згідно з прийнятими в них цінностями, нормами, ідеалами, визнаними соціальними моделями чи ідеальними людськими постатями. І що характерно, окремо самоідентифікацію і самопізнання індивіда з використанням відомої у сучасних гуманітарних науках багатозначної проблеми «Я/Інший» французький мислитель не розглядає (як на виклик цьому дослідницькому напрямку вказує назва його роботи). Філософа цікавить щонайперше саме процес (само)ідентифікації індивіда як важлива передумова її *взаємозв'язку з колективною ідентичністю*. Остання передбачає інтеріоризацію, засвоєння та відтворення різного типу колективних цінностей, норм, практик та наративів, де основна складова належить саме *колективній ідентичності* [1, с. 145–155]. Водночас слід зазначити, що індивідуальна та колективна ідентичність у жодному разі не виключають одна одну – на це вказує перформативний тип ідентичності і самоідентифікації індивіда (про це, наприклад, красномовно свідчить перформативна теорія гендерної ідентичності).

Але ж французький мислитель передбачив зміщення акценту у вивченні феномена ідентичності: від індивідуальної до колективної, що відбулося у 90-х роках минулого та продовжувалося у нульових роках нинішнього століття. Річ тут іде про новий запит на концептуалізацію ідентичності, що був обумовлений крахом політичних ідеологій, зокрема комуністичної, і наполегливим пошуком нових форм колективної причетності або солідарності індивідів у теперішню епоху глобалізації. До того ж, нова концептуалізація ідентичності *орієнтована не на майбутнє*, що було притаманне вивченню індивідуальної ідентичності, *а на минуле індивіда*, насамперед на травми народження, генетичну спадковість, нетрадиційну сексуальну орієнтацію, а також на історичні травми, усталені сімейні, етнічні та релігійні зв'язки тощо, що визначають розмаїтість форм індивідуальної самоідентифікації.

Достатньо згадати одного із засновників концепції індивідуальної

ідентичності Е. Еріксона і його славнозвісні твори «Ідентичність: юність і криза» та «Дитинство і суспільство». Згідно з його вченням ідентичність людини налаштована на постійний розвиток і має спрямування у майбутнє [2; 3], що стало на довгі роки «візитною картою» *теорії модернізації* західного суспільства.

У зв'язку з цим нового значення набуває поняття «колективна ідентичність», де можна зробити поділ на автономні та гетерономні ідентичності. Так, автономні ідентичності є віддзеркаленням колективного образу за рахунок самоідентифікації індивіда з цінностями та ідеалами групи, натомість гетерономна ідентичність виникає внаслідок нав'язування чи приписування характерних ознак, котрі проєктуються на групу ззовні. Це відкриває, з одного боку, можливість для будування *політики ідентичності*, а з іншого – для вивчення конфліктних за змістом взаємодій між індивідами і групами, котре посилюється масмедіа, соціальними мережами з їхніми численними громадськими спільнотами.

Ще одна суттєва трансформація сучасності стосується поняття культури. Воно вже не тільки не підтримує достатньо вузький поділ на високу та масову культуру або протиставлення культури і цивілізації, але й суттєво розширилося й охоплює і розважальну та поп-культуру, культуру виробництва знань, культуру влади, культуру виробництва дискурсів і символів, різноманітність естетичних та етичних перформансів тощо, що передбачає створення різних колективних місць для ідентифікації індивіда.

Тому в сучасному сенсі культура розуміється як сукупність укладів життя і різних видів практик, зокрема дискурсивної та медійної, розповсюдження ідей і спільного досвіду, засобів його набуття і примноження, тобто та культура, котру люди в усьому світі створюють як свій особистісно-соціальний життєвий простір.

З іншого боку, суттєвим викликом для сучасного світу є тенденція ослаблення, а в ідеалі – руйнування усталених на віки культурно-історичних, соціальних, національних, релігійних традицій та зв'язків, на що орієнтується теорія модернізації та запровадження неоліберальних цінностей.

Стримуючим фактором у цьому процесі стає один із напрямів сучасної культурології – *культурна пам'ять* як активна діяльність щодо збереження символічної та матеріальної культурної спадщини в усій її різноманітності та багатстві форм.

У зв'язку з вищевикладеним варто звернутися до дослідження німецького історика Л. Нітхаммера і його роботи «Колективна ідентичність» [4]. Дослідник спочатку мав намір довести штучність, точніше, хибність та марність поняття «колективна ідентичність», але ж при проведенні дослідження він дійшов парадоксального висновку. Йому спала на думку ідея вивчити каталог Нью-Йоркської публічної бібліотеки із книжковим списком із п'ятисот назв досліджень, де згадується слово «Identity».

Він дійшов неочікуваного висновку, що переважна більшість книг

присвячені дослідженню не психологічної ідентичності індивіда, а саме різних версій співвідношення індивідуальної і колективної ідентичності, точніше, вбудовування першої у другу. І ще один важливий результат пошуку – майже дві третини книг присвячені всебічним аспектам єврейської ідентичності або написані авторами єврейського походження [4, с. 15]. Звичайно, в цих книгах значне місце відведено дослідженню колективної пам'яті про Голокост. Л. Нітхаммер не зупинився у цьому пошуку і вирішив перевірити ще й німецькомовні видання, присвячені темі ідентичності, і також визначив суттєве збільшення публікацій із 200 книг у 70-ті до 1700 – у 90-ті роки минулого століття, що спонукало вченого визнати, що тема ідентичності займає зараз унікальне місце в соціокультурних, історичних і антропологічних дослідженнях [4, с. 21].

Треба зазначити і той факт, що не відокремлюючись від глибинних витоків із психології та психоаналізу, дослідники пам'яті вже у формі колективної пам'яті опанували галузі історії, культурології, антропології, соціології та політики. Так, відомий французький історик П. Нора, автор книги про історію Франції, організував міждисциплінарне дослідження, пов'язане з дослідженням колективної пам'яті окремих колективних груп і людства в цілому, що продовжує його французький проєкт «Місця пам'яті». Але це вже не історія, а історії у формі місць пам'яті. Один із провідних дослідників французької школи Анналів Ж. Ле Гофф так відреагував на новий ракурс дослідження історії: «Це – відверто сучасна проблематика і, безсумнівно, ретроспективний підхід, відмова від лінійного розуміння часу, на користь уявлення про багатоскладні часи, пережиті на тих рівнях, де індивідуальне коріниться у соціальному і колективному» [5, с. 130].

Можна стверджувати, що сьогодні поняття «ідентичність» набуває за останні 30 років «друге народження», якщо воно залучається до досліджень культур і історій у формі різних типів історичної пам'яті й стає міждисциплінарним та інтернаціональним концептом. Це наводить на думку, що концептуальна тріада «ідентичність-культура-пам'ять» існує зараз у тісному взаємозв'язку складових, котрі спираються одна на одну, з часом постійно змінюючи свої значення під взаємним впливом, що можна визначити як глибинну *семантичну трансформацію*. Крім того, усі три поняття не тільки зазнали суттєвих семантичних змін, але й постійно спираються одне на одне і пояснюють одне через два інші.

Тепер стають зрозумілими передумови виникнення та бурхливого розвитку таких сфер досліджень, як гендерні, Cultural Studies та Memory Studies. З іншого боку, хоча ці напрями соціокультурних досліджень і отримали у науковців значний інтерес, але ж ще не сформована єдина парадигма, і це, мабуть, стане актуальним завданням для гуманітарної спільноти. Вивчення феномена ідентичності як важливого елемента цієї тріади набуває нового змісту і значення як основи *політики ідентичності*.

Список використаних джерел

1. Пікер П. *Сам як інший*. Київ : Дух і літера, 2002. 458 с.
2. Erikson E. *Identity Youth and Crisis*. New York, London : W.W. NORTON & COMPANY, INC, 1968. 336 p.
3. Erikson E. *Childhood and Society*. New York, London : W.W. NORTON & COMPANY, INC, 1993. 445 p.
4. Niethammer L. *Kollektive Identität. Heimliche Quellen einer unheimlichen Konjunktur*. Reinbeck bei Hamburg : Rowohlt Taschenbuch, 2000. 688 p.
5. Le Goff J. *Histoire et mémoire*. Paris : Gallimard Education, 1988. 409 p.

Ірина ПОПРОЦЬКА

студентка

Науковий керівник:

к. політ. н., доцент **Анна РЕДЬКІНА**

*(Дніпровський державний
технічний університет, м. Кам'янське
Дніпропетровської обл.)*

**ХРОНІКИ ВІЙНИ: ДОСВІД ЛОГІСТИЧНИХ
ТА КУР'ЄРСЬКИХ КОМПАНІЙ**

Минулий 2022 рік виявився складним для логістичної галузі. Водночас він був неймовірним, оскільки продемонстрував, що розвиток можливий і у кризовий період. Великі економічні гравці набули досвіду, здобувши виробничі кейси найдорожчою ціною – війни. Розглянемо, як логістичні та кур'єрські компанії вирішували свої виробничі проблеми у під час воєнного стану у 2022 р.

Наразі безконтактна доставка – не розкіш. Усі логістичні та кур'єрські компанії запропонували послугу безконтактною доставкою, що докорінно змінило уявлення про підтвердження доставки. Видача за кодом є загальноприйнятою нормою. Обов'язковим є маркування товарів. Логістичні та кур'єрські компанії після запуску обов'язкового маркування товарів беруть на себе функції у налагодженні бізнес-процесів відповідно до нових вимог. Тепер дозволено продаж лікарських препаратів дистанційно. Реалізація цієї категорії товарів є величезним сегментом ринку, має потенціал для інновацій та розширення. Дедалі суворіші вимоги висуваються до таймінгу доставки ліків. Найбільш затребуваними для доставки лікарських препаратів є експрес-сервіси. Увага приділяється тому, за яких умов відбувається транспортування і зберігання ліків.

Важливою подією у сфері електронної комерції є поява на ринку домінуючих гравців, які є формально призначеними лідерами, законодавцями моди і нововведень. Більш ніж половина користувачів мережі Інтернет, що